

Bağlanma Hürriyeti

Bir Gabriel Marcel Okuması

Fulya BAYRAKTAR, Ankara, Aktif Düşünce Yayınevi, 2014.

Zeynep TEK*

“Yürüdüğü yol, insanın anlamıdır.”

Fulya Bayraktar

Doç. Dr. Fulya Bayraktar’ın kitaplaştırılan doktora tezini raflarda görmenin heyecanı içinde bir solukta okunan eser hakkındadır bu yazı. Üst başlığı *Bağlanma Hürriyeti* olan eserin bir *Gabriel Marcel Okuması* olduğu belirtilmiş; teist varoluş filozofu Gabriel Marcel’in varoluş felsefesindeki özgün yerini görmek ve onun tefekkür hayatına şahit olabilmek isteyenlere gül renginde kapakla bir davet gönderilmiş. E. Yıldız Doyran’ın “Dostun Gülleri” adlı çalışmasının, Marcel’in “yolcu insan”ı davet ettiği aşkınlıktaki huzur, umut ve güven duygusundaki sükûnet ve dinginliği çağrıştırması ise sebepsiz olmasa gerek.

Kitap, bir çağrı insanı olan Prof. Dr. Kenan Gürsoy’a ithaf edilmiş ve bu ithafın “Bağlanma Sırrı için...” olduğu notu düşülmüş usulca. Talep eden ile talebe karşılık veren arasındaki “bağlanma”nın anlamını ithaftan itibaren düşündüren ve talebelerinin her anında onlara “hazır olan” bu kıymetli filozoftan,

* Arş. Gör., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı.

Prof. Dr. Kenan Gürsoy'dan bir Sunuş yazısı okuyucuyu karşılamakta. Gürsoy'un bu yazıda belirttiği üzere; "Doç. Dr. Fulya Avcı Bayraktar'ın tezi için seçip büyük bir beceriyle felsefi tahlile tâbi tuttuğu Marcel'in "Bağlanma" ve "Özgürlük" kavramlarının birbirlerinin tamamlayıcı öğeleri olmalarının anlaşılması, bu filozofun görüşlerinin değerlendirilmeye açılabilmesi bakımından son derece önemlidir. Kendisi, felsefe okurlarının, pek de alışık olmadıkları zor anlaşılır bir konuyu derinlemesine bir dikkatle kavramış; fevkalâde açık bir dil ve kucaklayıcı bir üslûpla, onu bize yansıtmıştır. Terimler, Türkçe'mize uygun aktarılmış; fikirlerin ele alınışında kendi kültür dünyamızla ilişkiler kurularak, karşılaştırmalı sistematik çalışmalar oluşturma işine, âdeta zemin hazırlanmıştır." (s. xv-xvi). Değerli filozofun da ifade ettiği üzere bu eserin dikkat çekici özelliklerinden biri; dil ve üslûbudur. Su gibi akıcı, saf ve duru bir üslûpla her seviyedeki muhatabına seslenen eser, alanındaki çalışmalardan ve tezlerden farklı bir yerde konumlanmaktadır.

Giriş bölümünden sonra Gabriel Marcel Hakkında bir bölüm ayıran Bayraktar, eserini temelde üç bölümden oluşturmuş. Marcel Felsefesinin Temel Kavramlarının yer aldığı ilk bölümden sonra "Bağlanma"nın Etik Anlamı ve son bölümde de "Bağlanma"nın Açılımları üzerinde durmuş. Sonuç ve Kaynakça ile nihayetlenen eser, Aktif Düşünce Yayınevi'nin felsefe alanında son yıllarda dikkat çeken yayınları arasında gözde bir yer almakta.

İnsanın Mutlak Sen'e ulaşma çabası olan varoluş yolculuğunda "bağlanma"nın nasıl gerçekleşeceği, Marcel felsefesinin ve dolayısıyla bu çalışmanın temel hareket noktasıdır. Bir iman hareketi olan "bağlanma" ile bağlanılana duyulan umut, güven, sadakat kavramlarına yeni anlamlar yükleyen Marcel'in öncelikle kavram dünyasına ışık tutan Bayraktar; sahip olmak, varlık olmak, problem, sır, birincil ve ikincil refleksiyon, katılma, hazır olma ve hazırda olma kavramlarını ayrıntılı bir şekilde incelemiştir.

"Ahlâki bir ben" tasarımından bahseden Marcel'de bağlanma kavramının bağımlılığa değil hürriyete karşılık gelmesi önemli bir açılamdır. Bayraktar'ın Giriş'te belirttiği gibi; "Varolmak tanımını, öteki ile, sen ile olan sırlı bir ilişki çerçevesinde ortaya koyan, varolmak, birlikte-varolmaktır diyen ve bu birlikteliğin gerçekliğini bir bağlanma hareketi olarak betimleyen Marcel, bu nedenle felsefede yeni bir tavır olarak karşımıza çıkar." (s. 3).

Ben bilincinin kazanılmasında "öteki"nin önemini dile getiren Marcel, ben'in sen'den Mutlak Sen'e ulaşmasındaki ilişkiyi sırlı bir ilişki olarak betimlemektedir. Bu ilişkiler ağına ayna tutan Bayraktar'a göre; "şüphesiz anlamını Tanrı'dan gelen bir çağrıya bir cevap-çağrı olarak bulan insan, şerefli bir varoluştur. Marcel'in **insanlık şerefi** dediği bu özelliğin fark edilmesi ise ancak, "bağlanma"nın insanı hür bir varlık kılan gerçek anlamının keşfedilmesi ile mümkün olacaktır." (s. 6).

Kenan Gürsoy tarafından da metafizik bir tecrübe olarak nitelendirilen "bağlanma", öteki ile kazanılan anlam üzerinden okunmaktadır. Bayraktar'a göre;

“Marcel için ben, kendi kendimle ele alınamam. Ancak öteki ile beraber anlam kazanırım çünkü öteki ile beraber-var olurum. İşte bu beraber oluşun, birlikte oluşun koşulu ise “bağlanma”dır. Bu, temel ontolojik bir gereklilik ve ahlâkî bir anlamdır. “Ben” anlamını ötekine olan “bağlanma”sında bulur çünkü **bağlanma, beni bana kaybettirmeyen, beni bana “ben” olarak bulduracak olan bir harekettir.** Bu nedenle de zaten, **bağlanmanın gerçek anlamını yaşatacak olan bir** ötekine, yani bir “sen”e “bağlanmaktır” asıl bağlanma.” (s. 46). Eserde bağlanmanın ontolojik, dinî, toplumsal açılımları üzerinde duran yazar, böylelikle ben’in öteki’nden başlayarak Mutlak Sen’e nihayetlenen metafizik yolculuğu üzerinde durmaktadır. Bağlanma ile hürriyet kavramlarının bir arada kullanılmasının, görünüşte paradoksal olmakla beraber esasen bir olduklarını ifade eden Bayraktar, Marcel’in bu kavramları nasıl birlediğine, bağlanmanın hürriyet, hürriyetin ise bağlanma olduğu görüşünü nasıl temellendirdiğine eserde özenle ışık tutmuştur.

İnsanın kendini gerçekleştirmesini, bir şahsiyet kazanmasını, Tanrı’ya olan bağlanma üzerinden anlamlandıran Marcel’in görüşleri; aşk, dostluk ilişkileri başta olmak üzere bağlanmanın hududu, nedenleri ve sağlayacağı imkânlar konusunda okuyucuyu ciddi bir tefekküre sevk etmektedir. Eserde, “sahip olma”nın, “var olmak” yerine konmasının yaratacağı problemler ve insanda oluşturacağı “ontolojik eksiklik” üzerinde de durulmaktadır. Burada “var olmak” kavramının yanı sıra, hazır olmak, hazırda olmak kavramları da irdelenmekte; var olmanın ontik bütünlüğü üzerinde durulurken, birlikte var olmanın temel koşulunun “hazır olmak”, “hazırda olmak” olduğu ifade edilmektedir. Hazır olmanın, aynı “zaman”da ve “mekân”da olmak anlamına gelmediğini ifade eden filozofun bağlanma noktasındaki görüşleri böylece daha iyi anlaşılacaktır.

Bayraktar’ın belirttiği üzere; “Marcel, aslında hayatın asıl anlamı olan var olma, varlığa katılma, dolayısıyla bunu sağlayacak olan bir ötekine bağlanma ihtiyacının herkeste olduğunu, ontolojik bir ihtiyaç olarak bulunduğunu ifade eder. Bu ihtiyacın cevabı, mutlaka aynı zamanı ve mekânı paylaştığın bir kimse tarafından verilmiş olmak durumunda değildir. Tıpkı çok sevdiğimiz ama ölmüş olan bir öteki ile hâlâ devam eden bir bağlılığımız olabileceği gibi, başka örnekler de verir Marcel: Meselâ benimle aynı odada pek çok insan bulunabilir ama benim için sen olmamışlardır. Öte yandan başka bir kıtadaki bir arkadaş benim için var olabilir çünkü benim için hazır olabilir. Deneyimlerimize bakacak olursak, şaşırarak görürüz ki, milyonlarca çağdaşımız arasında ancak birkaç kişi bu anlamda bizimle birlikte vardır.” (s. 57-58).

Burada okuyucunun zihninde oluşabilecek tüm soruların düşünüldüğünü gösteren bir diğer kavram daha öne çıkmaktadır: Sadakat. Öteki’ne beslenecek sadakat ile Mutlak Sen’e karşı hissedilecek sadakat arasında bir fark var mıdır? İtaat ve sadakat aynı anlamlara mı gelmektedir? Fonksiyon durumundaki geçici bağlanma ile bir varoluş biçimi olarak bağlanma arasındaki fark nedir? Bağlanmanın

sırlı yapısı hakkında ne söylenebilir? Birlikte varolabilmek ne demektir? Tanrıya olan yolculuk nasıl gerçekleşecektir? Ben'i var kılacak hâl ne şekilde olabilecektir? Hür birey kimdir? Bağlanma'nın sunacağı dinî yaşayış ve toplum düzeni nasıldır? Bu dikkat çekici soruların ufuk açıcı cevapları ise eserle “bağ” kuracak okuyucunun önüne serilmektedir.

Gabriel Marcel'e göre; “hayat, sürekli kendini oluşturarak yürünen kutsal bir yol, varoluş ise Mutlak Varlık'a katılmaya giden bir yolculuktur.” (s. 15). Kişinin aşkın olana yolculuğunda, “varoluş tecrübesi”nde somut ilişkilerin, deneyimlerin önemini dile getiren filozofun felsefi görüşlerinin titizlikle ortaya konulduğu bu eser; bağlanma, kendini gerçekleştirme, umut, endişe, iman, sadakat, itaat, dua, hürriyet başta olmak üzere birçok meselede okuyucuya özgün fikirler sunmaktadır. Bayraktar'ın belirttiği üzere; **“Yürüdüğü yol, insanın anlamıdır.”** (s. 102). Yolunu arayan, yolculuğunu sorgulan herkes için bu eser şüphesiz bir başucu kitabı olacaktır.